

Сураи Тур

Дар Макка нозил шуда, сураи 52-юми Қуръон буда, аз 49 оят иборат аст.

Чун дигар сураҳои дар Макка нозилшуда ин сура низ барои устувор гардонидани ақидаи исломии инсонҳо нигаронида шуда, аз рукнҳо ва асоси ақида, ба мисли дониستاني ваҳдоният ва рисолат, баъс (зинда гардонидан баъд аз миронидан), ҳақ будани рӯзи растохез ва ҷазои мукофот дар он рӯз баҳс мекунад.

Дар ибтидои сура аз рӯзи охират ва сахтиҳои он ва аз азобҳое, ки кофирон ба он рӯ ба рӯ мешаванд, сухан рафта, савганд ёд мешавад, ки албатта, азоб ба онҳо нозил мегардад ва ҳеҷ чиз монеъи ин азоб шуда, онро гардонда наметавонад. Ба панҷ чиз савганд ёд мешавад, ки муҳим будани мавзӯро таъкид месозанд. Чунки кофирон ба рӯзи қиёмату даҳшати он, ҳисоби китоб, мукофоту ҷазо ва дигар хабарҳое, ки Расули Аллоҳ (с) ба мардум расонид, бовар нанамуда, ўро мавриди истехзову ханда қарор доданд. Савганд низ ба ҳамин хотир аст, ки шумо ай мушрикони, ин хабарҳоро саҳл мапиндоред, он, албатта, амалӣ хоҳад шуд. Ҳамчунин якчанд оят барои радди мушрикони омада, ки ба ҳақ будани пайғамбар ва Қуръон онҳо шубҳа доштанд. Сониян, барои лолу мулзам гардонидани ҳар як куфрварзида суолҳо дода мешавад, ҳеҷ яке аз онҳо қодир нест ба суолҳо ҷавоб диҳад.

Баъд аз он ки Аллоҳ таъоло кофиронро мавриди итоб қарор дод, аҳволи ҷаннатиён, неъматҳое, ки онҳо бархурдор мешаванд, ки чашме чунин неъматро ҳанӯз надидааст, баён месозад.

Дар давоми сура сухан аз рисолати Он ҳазрат (с) меравад. Худованд ӯ (с)-ро ба тарсондани кофирону фоҷирон амр карда, мефармояд, ки ба онҳо ёдрас кунад, то бидонанд Аллоҳ таъоло бар Муҳаммад (с) мартабаи нубувватро инъом ва рисолатро иқром кардааст ва Расули ӯ (с) таъоло маҷнун нест. ӯ таъоло бо ҳуҷҷату бурҳон ақидаи беасоси кофиронро дар нисбати Расулуллоҳ (с) ботил сохта, ба сидқу ростии ӯ (с) далелҳо меорад.

Анҷоми сура бошад, аз сарзаниши бутпарастон, ғафлатзадагии онҳо ва оқибати ин амали зишт, ҳамчунин сабру шикебой варзидани Ҳабиби Аллоҳ (с) дар муқобили истехзои мушрикони, то фаро расидани нусрати илоҳӣ нигаронида шудааст.

Ин буд хулосаи мухтасари муқаддимаи сураи «Тур». Худованд муваффақ гардонад. Омин!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллаҳи-р-Раҳмани-р-Раҳим.

*Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону
бениҳоят бораҳм аст.*

وَالطُّورِ

Ва-т-тӯр. 1.

1. Қасам ба (кӯҳи) Тур.

Тур номи кӯҳест машҳур ва дар даҳ ҷои Қуръон зикр шудааст. Аллоҳ таъоло ба Мӯсо (а) дар кӯҳи Тур сухан гуфтааст ва дар он ҷо бо Он ҳазрат (а) лавҳаҳои Таврот нозил шудааст. Он ҷои поку муқаддаси рӯи Замин аст ва назди Аллоҳ таъоло мартабаи баланд дорад. Бинобар ин Аллоҳ таъоло бо он савганд ёд намуда, ки бори дигар аз шукӯҳу шаҳомати он дарак медиҳад.

وَكِتَابٍ مَّسْطُورٍ

Ва китоби-м мастӯр. 2.

2. Ва (қасам) ба Китоби навишташуда,

Мурод аз «Китоби навишташуда» ҳамин Қуръони маҷид аст, ки онро Аллоҳ таъоло бар хотами пайғамбарон (с) нозил кардааст. Аллоҳ таъоло дар ин оят бо Қуръони азиямушшаън қасам ёд намудааст.

Баъзе аз муфасссирон бар инанд, ки шояд маънои ибораи «Китоби навишташуда» «Лавҳу-л-маҳфуз», ё «Аъмолномаи мардум», ё Таврот ва ё тамоми китобиҳои осмонӣ бошад, ки онҳо ба мардум ошкоро фиристода шудаанд. Валлоҳу аълам.

«Лавҳулмаҳфуз» бино ба ахбори саҳеҳ дар макони махсуси муайяннамудаи Аллоҳ таъоло буда, ба сурати лавҳ (тахта) аст ва дар он тақдири тамоми мавҷудот навишта шудааст. Аз ҷумла Қуръони муқаддас аз ҳамин Лавҳ ба Замин барои башарият интиқол дода шудааст, ки равшангари дилҳо ва роҳнамои зиндагии инсонҳост.

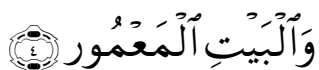
Дар ин сура чанд нукта ба назар мерасад, ки муқаддас будани Қуръонро бори дигар ифода мекунад ва он Қуръон...

فِي رَقٍّ مَّنْشُورٍ

Фӣ раққи-м маншӯр.3.

3. ки дар варақаи кушода (аст).

Ин оят давоми ояти дуюм аст. Дар он нишонаи «китоби навишташуда» чун «варақи кушода» шарҳ мешавад. Маънои калимаи «Рақ» дар забони арабӣ пӯсти нозуки барои навиштан омодашударо гӯянд. Яъне ҳамон «китоби навишташуда» дар «варақ», ё пӯсти нозуки «кушода» сабт гардидааст. Муфасссирони киром гуфтаанд, ки он «китоби навишташуда» дар рақ, ҳамин Қуръон аст, ки муъминон онро аз ин саҳифаҳо мехонанд ва малоик аз «Лавҳу-л-маҳфуз» мехонанд.

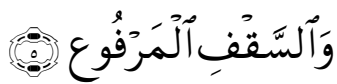

Ва-л-байту-л-маъмур. 4.

4. ва ба хонаи обод (Байту-л-Маъмур) қасам.

Аллоҳ таъоло бо «хонаи обод» қасам ёд намудааст. Мурод аз «хонаи обод» «Байтул маъмур» аст, ки онро фариштагон меъморӣ кардаанд. Байтул маъмурро фариштагони бузургмартаба тавоф мекунанд ва барои фариштагон чунон аст, ки Каъбаи мушаррафа барои муъминони аҳли Замин аст.

Дар ҳадис омадааст, ки чун ҳазрати Расулulloҳ (с) дар шаби меъроҷ бо ҳазрати Ҷабраил (а) ба Байтул маъмур расиданд, Он ҳазрат (с) аз фаришта пурсид: «Ай бародар, Ҷабраил, ин чист?». Ҷабраил (а) гуфт: «Ин Байтул маъмур аст, ки ба он барои ибодат ҳар рӯз 70 ҳазор малоика ворид мегарданд ва чӣ гуна хориҷ мешаванд маълум нест».

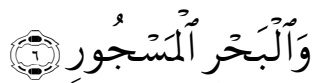

Ва-с-сақфи-л марфӯъ. 5.

5. ва ба сақфи (Осмони) баланд қасам.

Аллоҳ таъоло ба осмони баланде, ки бо ин қадар бузургияш бе сутун истодааст, савганд ёд намудааст. Осмонро барои он «Сақф» гуфтаанд, ки дар нисбати Замин мисли бом аст.

Ибни Аббос (р) гуфта, ки «Сақф» Арши Раҳмон аст. Он «Сақф» боми Ҷаннат буда, чунон бузург аст, ки тамоми Замину осмонҳоро ихота кардааст. Боз ин маъноро ояти 32-юми сураи «Анбиё» ва оёти 27-28-и сураи «Нозӣёт» таъкид месозад. Валлоҳу аълам.

Ва-л-баҳри-л-масҷур.6.**6. ва қасам ба дарёи барафрӯхташуда,**

Олимони киром дар зимни калимаи «масҷур» ду маъноро қобили қабул донистанд. Якум қасам ба дарёҳо ё баҳрҳои пури об, маънои дуюм қасам ба дарёҳо ё баҳрҳои оташгирифта мебошад. Ҳар ду маъно ҳам, дуруст аст, зеро айнӣ ҳол дарёҳою баҳрҳо аз об пур аст ва рӯзи қиёмат бошад, аз даҳшату сахтии он рӯз ин дарёҳою баҳрҳо оташ мегиранд. Ин маъно дар ояти 6-уми сураи «Таквир» низ меояд.

Ай хонандаи мухлису ноҳӯрдагир! Шумо дидед, ки Парвардигори мо ба ин қадар чизҳои муқаддасу баландмартаба савганд ёд намудааст, то ки таваҷҷуҳу диққати хонандаи каломашро ба ахбори оятҳои зер ҷалб намояд. Онҳоро бовар кунонад, ки ин хабарҳо муҳиманд. Ҳар кӣ ба ин хабарҳо бовар карду ба дил тасдиқ намуд, яъне имон овард, наҷот ёфт, ва касе ғафлат варзид, вой бар ҳоли ӯ.

Акнун азизони ҷону дилу дидаам, биёед бубинем, ки он ахбори муҳим аз чӣ иборат ёфта ва ҷавоби қасамҳои панҷгона чист?

إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ

Инна ъазāба Раббика ла вāқиъ. 7.

7. ки албатта азоби Парвардигори ту воқеъшуданист.

مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ

Мā лаҳу миn дāфиъ. 8.

8. Онро чизе дафъкунанда нест!

Чуноне ки дар зимни панҷ ояти боло баён гардидааст, Аллоҳ таъоло савганд ёд карда, бо таъкид мегӯяд, ки азоби Парвардигор, албатта, барои мушрикону кофирон воқеъ мегардад. Албатта, он азоб ҳақ асту рост аст ва Худованди он панҷ ашъи мавриди савганд қарор гирифта бузург аст ва ҳеҷ гунаҳкор аз азоби Ӯ эмин намононад. Чун азоб ба вуқӯъ ояд, касе қодир нест, ки онро бигардонаду дафъ созад.

Дар ривояте аз ҳофиз Абӯ Бакр Абдудунё омада, ки халифаи муъминон ҳазрати Умар (р) як бегоҳ аз кӯча гузар мекард. Аз назди хонаи мусулмоне мегузашт. Дар он ҳангом соҳиби хона намоз мехонд ва сураи «Тур»-ро қироат мекард. Амиралмуъминин таваққуф карда, ба тиловати соҳибхона гӯш фаро дод. Чун он

намозхон ояти «**Инна ъазаба раббика лавақиъ. Ма лаҳу мин дафиъ**»-ро қироат кард, ҳазрати Умар (р) гуфт: «Қасам ба рабби Каъба, ки ин калом ҳақ аст!». Баъд Он ҳазрат (р) аз ҳаракат монд ва бемадор гашта, ба девор таъя намуд. Муддате дар ин ҳолат истода, сипас ба хонаи худ баргашт ва як моҳ бемори бистарӣ гардид. Барои касоне, ки ба аёдати ӯ меомаданд, сабаби маризии ӯ (р) равшан набуд.

Дар ҳақиқат Қуръони маҷид ба мусулмононе, ки ҳамеша аз азоби Худо дар тарсу аз раҳмати Ӯ таъоло боумеданд, ҳамин гуна таъсир мерасонад.

Аммо шахсоне, ки аз маънои он беҳабаранд, чӣ донанд, ки...

يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا ﴿٩﴾

Явма тамӯру-с-самъу мавро. 9.

9. Рӯзе, ки Осмон сахт ба ларза дарояд,

وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا ﴿١٠﴾

Ва тасиру-л-ҷибалу сайро. 10.

10. ва кӯҳҳо якбора шиғобон равон гарданд.

Аз даҳшату шиддати сахтии рӯзи қиёмат осмон бо ин бузургияш ба ларза медарояд ва ба изтироб меафтад. Ҳамчунин ин кӯҳҳои азимҷусса аз макони хеш кӯчида, пора-пора гашта, чун чанг бар ҳаво хеста, бар Замин мерезанд ва ҳама ҳамвор мешавад.

Дар тафсири «Хозин» омада, ки мақсад аз ларзаи осмону аз ҳам рехтани кӯҳҳо ин аст, ки дигар ба ин дунё бозгашту рӯҷӯ нест. Аллоҳ таъоло осмонҳову Замин ва ҳар он чӣ, ки дар миёни инҳо ҳаст, барои ободии дунё ва зиндагию нафъбардории инсонҳо халқ кард ва мусоид гардонид. Чун қиёмат қоим мегардад, дигар барои инсон ба дунё бозгашт нест, Офаридгор дунёро хароб месозад ва охиратро насиби бандагон мегардонад.

فَوَيْلٌ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾

Фа вайлу-й явмаиғи-л лил муказзибӣн. 11.

11. пас, вой (дар) он рӯз бар дурӯғшуморандагон,

الَّذِينَ هُمْ فِي خَوْضٍ يَلْعَبُونَ ﴿١٢﴾

Ал-лазӣна ҳум фи хавзи-й ялғабун. 12.

12. ононе, ки ба беҳудагӯй бозӣ мекунанд.

Дурӯғшуморандагон онҳое буданд, ки ба рисолати ҳазрати Муҳаммади мустафо (с), каломи Аллоҳ таъоло будани Қуръони маҷид, омадани рӯзи қиёмат ва аҳволи он рӯз боварӣ надоштанд. «Вой» маънои азобу ҳалокатро дорад. Ашхоси дар сатрҳои боло зикршударо ин гуна подоши амал интизор аст. Онҳо ба ҳақиқат имон наоварданд ва илова ба он ба мазоҳу истеҳзо ва ёвагӯӣ машғул гашта, беҳудогиашонро дилхушӣ донистанд. Аҳволи онҳо дар охират бисёр душвор хоҳад буд. Яъне «вой» бар шахсоне, ки ба ҳақиқати фармудаҳои Қуръони маҷид бозӣ мекунанд.

يَوْمَ يَدْعُونَ إِلَى نَارِ جَهَنَّمَ دَعَاً

Явма юдаъъуна илā нāри Чaҳаннама даъъā. 13.

13. Рӯзе, ки ба сӯи оташи Дӯзах ба сахтӣ равон карда шаванд.

هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ

Ҳāзиҳи-н-нāру-л-латӣ кунтум биҳā туказзибун. 14.

14. (Ба онҳо гуфта шавад): «Ин ҳамон оташест, ки шумо онро дурӯғ мепиндоштед.

أَفَسِحْرُ هَذَا أَمْ أَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ

А-фа сиҳрун ҳāзā ам антум лā тубсирун. 15.

15. Оё ин сеҳр аст ё шумо онро намебинед?

Дар он рӯз фариштагони азоб он ҷамоъаи дурӯғгӯёнро бо хориву зорӣ ва расвоии зиёд пешопеш андохта, ба сӯи оташи Дӯзах равон месозанд. Тибқи баъзе ривоятҳо ба дасту пой кофирон, мутасаддиёни Дӯзах кишанг зада, сари онҳоро ба пойҳояшон ҷамъ месозанд ва маҷбур менамоянд, ки бо рӯйҳои дар заминкашол ба сӯи оташи Дӯзах ҳаракат кунанд.

Чун ба оташи Дӯзах наздик мешаванд, ба онҳо гуфта мешавад: «Ин аст он нори Чаҳаннам, ки шумо дар бораи он шунида, бовар накарда, мазоҳ намуда будед».

Ҳамчунин «Забонаи» оташи Дӯзах барои дилкӯбии онҳо меғӯяд, ки шумо дар дунё пайғамбаронро соҳиру ҷодугар ва ваҳйи илоҳиро чашмбандию ҷоду меҳисобидед, акнун ба чашми худ бубинед, ки ин ҳама магар сеҳру ҷоду аст? Ё худ шумо кӯру нобино ҳастед? На! Шумо дар дунё кӯр будед, ки имон наёвардед ва кори

хайрро надидед! Аз ин гуна муомилаву мунозира як дарди онҳо сад дард ва як аламашон ҳазор алам мегардад. Лекин баъди муоина доду фарёд, тавбаю надомат, оҳу воҳу пушаймонӣ чӣ суд? Вақти тавба ин дунё аст, на охират.

أَصْلَوْهَا فَأَصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُحْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ

تَعْمَلُونَ

Иславҳа фасбирӯ ав лā тасбирӯ савъун ъалайкум.

Иннамā тучзавна мā кунтум таъмалун. 16.

16. Ба ин отаиш дароед, хоҳ сабр кунед ё накунад барои шумо баробар аст! Чуз ин нест, ки ба қадри он чизе мекардед, ҷазо дода мешавад!!!».

Ба он беимонҳо гуфта мешавад, ки ба оташ дароед, дигар чиро интизоред? Ҳукми шумо дохил шудан ба Дӯзах аст. Он ҳукмест, ки чуну чаро надорад. Сабр мекунад ё намекунад, ин аҳамият ва суде надорад. Зеро шумо ҳезуми Дӯзах ҳастед ва доимӣ дар он мемонед. Доду фарёди фиғон, нолаву зорӣ ва таваллои шумо ғоида надорад. Аллоҳ таъоло ба шумо зулм намекунад, шумо ҳамон қадар азоберо хоҳед дид, ки вобаста ва мувофиқ аст ба амалҳои дар дунё доштаатон ва шумо ба он сазоворед.

Аллоҳ таъоло дар ин ҷои сура аҳволи фоҷиронро (гунаҳкоронро) ба поён расонида, дар давоми сура, мувофиқи услуби Қуръон, ба шарҳи аҳволи муъминони нақӯкору парҳезкор ва саодатманд ишора мекунад.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ

Инна-л муттақина фи ҷаннат-и ва наъим. 17.

17. Албатта, муттақиён (парҳезгорон) дар бӯстонҳо ва неъматҳо ҳастанд,

Ашхосе, ки аз Парвардигори худ тарсиданд, амрҳои Ёро ба ҷо оварданд, аз наҳй (манъ) кардаҳояш парҳез намуданд, аз зумраи саодатмандон буда, дар охират бӯстонҳои бузургу неъматҳои доимӣ насибашон хоҳад гашт. Ниғаҳбонони Биҳишт ба онҳо хушомадӯ салом меғоянд, башорат медиҳанд, ки шумо дар Ҷаннат ҷовидон мемонед.

فَكِهِينَ بِمَا آتَيْنَهُمْ رَبُّهُمْ وَوَقَعَهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿١٨﴾

**Фāкиҳи́на би мā ātāхум Раббухум ва вақоҳум Раббухум
ъазāба-л Ҷаҳӣм. 18.**

*18. ба сабаби он ки Парвардигорашон бар онҳо ато кард ва
онҳоро аз оташи Дӯзах нигоҳ дошт, хушҳолу
лаззатёбандагонанд.*

Албатта, воридаи Ҷаннат шудан ин худ як бахти бузург аст ва аз неъматҳои он баҳравар шудан боз волову бузургтар аст. Ҷаннатиён аз неъматҳои хосса, аз роҳату осоиш ва фароғат, аз лутфу марҳамат ва иззату эҳтироми ходимони Ҷаннат ва аз суҳбати лазизи ҳурулайн ва дигар неъматҳое, ки адади онҳоро фақат Парвардигор медонад, бархӯрдор мегарданд. Дар ҳақиқат ҳам, лаззати асли аз он ҷаннатиён аст. Онҳо аз оташи Ҷаҳаннам наҷот ёфтаанд ва аз ин қадар неъматҳои бузурги Ҷаннат чун шириниҳо, пӯшиданиҳо ва савориҳо баҳравар гардидаанд. Чунон неъматҳое, ки инсон дар дунё онҳоро тасаввур карда ҳам наметавонист. Пас, ай бародару хоҳари арҷманд, фурсат ғанимат аст, ҳаракат намоем, то аз ин неъматҳо бархӯрдор бошем. Худо кунаду чунин шавад. Омин!

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾

Кулӯ вaшрaбӯ ҳaниъaм би мā кунтум таъмaлун. 19.

*19. (Гуфта мешавад.) «Дар ивази он чӣ мекардед, гуворо бихӯред
ва бинӯшед!»*

Илова ба лаззатҳое, ки ҷаннатиён бархӯрдор мегарданд, ба онҳо дар асоси фармони Аллоҳ таъоло гуфта мешавад, ки аз ин таомҳои гуворо, шаробҳои дилкашу бемисл ва аз нуқс поки Ҷаннат истеъмол кунед. Ходимони Ҷаннат меҳмоннавозӣ намуда, ба онҳо меғоянд, ки ин ҳурмату мартабаи олии натиҷаи амалҳои солеҳи шумост, ки дар дунё анҷом додаед. Пеш аз он ки ба ин мартаба мушарраф гардед, ба Аллоҳ имон овардед. Пеш аз марг вақтро ғанимат шуморида, ба умеди ваъдаҳои Парвардигоратон, амалҳои солеҳро иҷро намудед.

مُتَكِينٍ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ نَحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾

**Муттакии́на ъaлā сурурим маcфӯфаҳ. Ва заввaчнāхум
би ҳӯрин ъин. 20.**

20. Ва бар тахтҳои густурдашудаи бо ҳам баробар таъязанон бошед». Ва Мо онҳоро бо ҳурҳои кушода (шаҳло)-чаши чӯфт гардонем.

Ҷаннатиён таъязанон болои катҳои зарандудкардашуда ва бо дурру ёкути зебо оро додашуда менишинанд. Катҳо чунон гузошта шудаанд, ки ба таъи ҷаннатиён мувофиқ мусоид ҳастанд ва ба онҳо ҳеҷ малол нахоҳад расид. Ҷаннатиёнро бо занҳои сиёҳабрӯ, шаҳлочашм ва зебои бемисл, ки «Хурулҷайн» ном доранд, чӯфт мегардонанд, яъне никоҳ мекунанд. Роҳат насиби онҳост.

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَهُمْ

مِّنْ عَمَلِهِمْ مِّنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢٠﴾

Ва-л-лазӯна ӯманӯ ва-т-табаъатҳум зӯррийятуҳум би ӯмāнин алҳақнā биҳим зӯррийятаҳум ва мā алатнāҳум-м мин ъамалиҳим-м мин шайъ. Куллумрийм би мā касаба раҳӯн. 21.

21. Касоне ки имон оварданд ва авлоди онҳо дар имон онҳоро пайравӣ карданд, авлодашонро ба онҳо бирасонем ва аз (подоши) амали онҳо чизеро нуқсон накунем. Ҳар шахсе ба он чӣ амал кард, дар ғарав аст.

Шахсоне, ки имон оварданду амали солеҳ намуданд ва Худованд ба фазлу марҳамати Худ онҳоро сазовори Ҷаннат гардонид, агар фарзандони онҳо аз падарони худ пайравӣ намуда, роҳи онҳоро идома диҳанд ва аз дунё бо нури имон бираванд, ваъдаи Худованд аст, ки писаронро новобаста ба мартабаашон дар Ҷаннат ба висоли падарони худ бирасонад. Зеро аҳли Ҷаннат мартабаву мақомҳои гуногун доранд. Мешавад, ки мартабаи писар назар ба падар паст бошад, локин Аллоҳи меҳрубон ба лутфу қарами худ мақоми онҳоро ба ҳам баробар созад.

Вале ба ҳеҷ сурат мақоми падар, яъне мақоми баландро паст нагардонад, зеро ин аз ҳиммати ӯ таъоло нест. Чун падар ба висоли ҷигарбанди худ мерасад, бениҳоят хушҳол мегардад, ки фарзанди ӯ бандаи писандидаи Парвардигор асту аз оташи Ҷаҳаннам наҷотёфта аз биҳишти анбарсиришт макон ёфтааст. Магар ин илова ба он неъматҳои бузург боз неъматҳои дигари Аллоҳ нест? Бале, чӣ бахти бузург аст ин! Падар бо дидани писару мартабаи вай чашмонаш равшану хотираш ҷамъ мегардад.

Ҳар инсон дар дунё чӣ амалеро анҷом диҳад, мувофиқ бо амали худ дар гарав аст. Чӣ гуна амале, ки дошт, мувофиқи он подошу мукофот мегирад ва гуноҳи ҳеҷ кас болои каси дигар таҳмил (гузошта) намегардад.

Баъзе муфасссирон ақида доранд, ки анҷоми ояти карима ба кофирон мутааллиқ аст. Яъне гарав ба онҳо тааллуқ дорад. Зеро дар давоми оёти 38–39-уми сураи «Муддассир» омада, ки «Илла асҳабал ямин». (Магар дар гарав нестанд асҳоби тарафи рост).

Хулоса ин аст, ки ҳар кас подоши амалҳои худро хоҳад дид ва мартабаҳои боқӣ ба фазлу карами Худованд вобаста аст. Хоҳад гуноҳи касеро афв месозаду мартабаашро баланд мегардонад. Ин кори Ёст, зеро Ё ҳокиму довари башар аст ва зиёда аз ин...

وَأَمَدَدْنَاهُمْ بِفِكَهَةٍ وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ

**Ва амдаднāхум би фāкиҳати-в ва лаҳми-м мим мā
яштахūн. 22.**

**22. Ва пай дар пай аз ҳар навъ меваҳо ва гӯшт ва аз чинси ҳар он
чӣ орзу ва талаб доранд, онҳоро ато кунем.**

Ваъдаи Аллоҳ таъолост, ки ба аҳли Биҳишт доимо меваҳои гуногун ва гӯштро аз кадом чинсе, ки орзу кунанду хоҳиш дошта бошанд, бе ҳеҷ таъхир дода хоҳад шуд. Онҳо ба чунин меҳрубонӣ сазоворанд. Биҳиштиён ба он ду навъи ғизо иҷозат дода шудаанд, боз онҳо...

يَتَنَزَّعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْتِيمٌ

**Ятанāзаъуна фūхā каьса-л лā лагвун фūхā ва лā
таъшūм.23.**

**23. Он ҷо аз дасти якдигар пиёлаи шаробро мегиранд; ва дар он ҷо
на беҳудагӯӣ бошад ва на гунаҳкорӣ.**

Аҳли Ҷаннат мисли ҳамнишинҳои ин дунё бо ҳамдигар нишаста, суҳбат мекунанд ва аз дасти ҳамдигар пиёлаи шаробро гирифта, менӯшанду хушҳолӣ менамоянд. Нозу неъматӣ дар Ҷаннатбуда аз неъматҳои ин дунё ба кулӣ фарқ мекунанд. Аз ҷумла шароб ҳам. Бо нӯшидани шароби ин дунё ақл хираву чашм тира мегардад, ҳар қадар, ки инсон аз он бинӯшад, ҳамон қадар ихтиёр аз дасташ меравад ва дигар гуфтору кирдори худро идора карда наметавонад. Суханҳои беҳуда мегӯяд, даст бо гиребон мешавад ва ба амалҳои ношоиста даст мезанад.

Хулоса, шароби ин дунё сарчашмаи кулли бадбахтиҳост. Аммо шароби ваъдакардаи Аллоҳ таъоло на чунин аст. Аз нӯшидани он ақл равшан, чашм пурнуру сафо мегардад. Нӯшандаҳои он фароғату лаззати хосаеро эҳсос мекунамд. Зеро Аллоҳ таъоло онро аз ҳама сифатҳои беҳудае, ки шароби дунёи дорад, пок гардонидааст. Ошомидани он хушҳолӣ биёрад, на нороҳатӣ! Валлоҳу аълам.

﴿ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ ﴾

❁ **Ва ятӯфу ғалайҳим ғилмāну-л лаҳум ка аннаҳум лӯълӯ-ум макнӯн. 24.**

24. Ва бар гирди онҳо навҷавононе ки гӯё онҳо марвориданд, дар ғилоф (-и садаф) пинҳонанд (у чашмрабо), чарх зананд.

Аллоҳ таъоло барои хизмати аҳли Ҷаннат ходимони хоси сину солашон навҷавонро офаридааст. Онҳо дар атрофи катҳои аҳли Ҷаннат нишаста, чарх зада (гирд гашта), хизмат мегузоранд.

Ин ҳуру ғуломон (хидматгуздорон) дар синну сол, қаду баст ба ҳамдигар мувофиқ буда, дар шакл ва ҳусну ҷамол чунон зебо менамоянд, ки гӯё гавҳаре дар ғилофи садаф хобидааст. Дигар ривоятҳо ҳам доири хидматгориҳои Ҷаннат дар китобҳо дида мешавад.

﴿ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴾

Ва ақбала баъзӯҳум ғалā баъзи-й ятасāалӯн. 25.

25. Ва рӯ оваранд баъзеи онҳо бар баъзе (дар ҳоле ки) аз якдигар мепурсанд.

Ҷаннатӣён дар канори ҳам ба ҳамдигар рӯй оварда, аз сухан гуфтан лаззат бурда, аз ҳоли ҳамдигар мепурсанд. Аз корҳои дар дунё гузаронидаашон ёдовар мешаванд, неъматҳои Ҷаннатро эътироф намуда, шукр мегузоранд. Валлоҳу аълам.

﴿ قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴾

Қолӯ иннā куннā қаблу фӣ аҳлинā мушфиқӣн. 26.

26. Гӯянд: «Ба дурустӣ ки мо пеш аз ин (аз азоби Худованд) дар хонаҳои худ тарсандагон будем.

Ҳангоми суҳбатероӣ ёдовар мешаванд, ки мо дар дунё ҳарчанд дар хонаҳои худ будем, аз он азобу иқоби Парвардигор, ки дар рӯзи охират буд, метарсидем, ҳамчунин аз даҳшату фитнаи

дунё ва қиёмат бим доштем. Ҳар амалеро, ки мекардем, холисанлиллоҳ (холис барои Худо) мекардем.

فَمَنْ أَلَّهِ عَلَيْهِ وَوَقْنَا عَذَابَ السَّمُومِ

Фа манналлоҳу ъалайнā ва вақонā ъазāба-с-самум. 27.

27. Пас, Аллоҳ бар мо лутфу эҳсон кард ва моро аз азоби боди гарм нигоҳ дошт.

Онҳо меҳрубони аз тарафи Парвардигор дидаашонро эътироф карда, меғуянд, ки Аллоҳ таъоло ба мо лутфу қарам ва марҳамати васеъе намуд. Моро аз оташи сӯзони Ҷаҳаннам нигоҳ дошт, шомили сафи ҷаннатиён гардонид ва ин қадар неъматҳои фаровонро эҳсон намуд. Аз ин ояти қарим бармеояд, ки ҷаннатиён зиндагии дунявии худро дар ёд меҳоранду қорҳои қардаи худро фаромӯш намекунанд. Ҳамчунин қофирон низ, тамоми амалҳои худро дар хотир нигоҳ меҳоранд.

Чун қарди муъмин мебинад, ки аз азобу тақопи дунё ба олами қароғати осоиш интиқол қардидааст, бо хотири қамъ аз истеъмоли неъматҳои Ҷаннат лаззат бурда, хушҳол меҳардад, аммо қоқир (гунаҳқор) баръақс дилқуб гашта, алам ва ҳасраташ афзун меҳардад. Хурсандии аҳли Ҷаннат идома дорад:

إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ

Иннā куннā мин қаблу надъӯҳ. Иннаҳу Ҳува-л-Барру-р Раҳим. 28.

28. Албатта, мо пеш аз ин Аллоҳро меҳондем, ба дурустӣ ки ӯ нақӯқору меҳрубон аст».

Аҳли Ҷаннат меғуянд, ки мо қар дунё амри Худовандро ба қо меовардем, аз наҳии (манъи) қардааш қурӣ меҳустем. ӯ таъолоро тоату ибодат намуда, бо тавбаву тақарруъ қархости мағфирати (бахшиши) гуноҳқоямонро менамудем. Аллоҳ таъоло моро нақмед нақардонд, дуъои моро қабул намуд, зеро Аллоҳ таъоло раҳмату қуфрони (бахшандагии) хоссае дорад ва ӯ эҳсонқунандаву қазлқунанда аст.

Ҳар вақте ки ҳазрати Оиша (қазияллоҳу анҳо) ин ду оятро меҳонд, қар зимни онҳо қунин дуъо меқард: **«Аллоҳумма мунна ъалайна ва қина ъазабас-самум иннака антал биррур-раҳим»** (яъне, ай қор Худо, миннат бинеҳ қар моён ва нигоҳ қор моро аз азоби бади қурҳарорати сӯзон, албатта, Туӣ нақӯқору меҳрубон).

فَذَكِّرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾

**Фа закир фа ма анта би ниъмати Раббика би кәҳини-в
ва лā мачнун. 29.**

**29. Пас, (эй Муҳаммад), панд бидеҳ, пас, ту ба фазли неъмати
Парвардигор коҳин (хабардиҳанда аз чинҳо) ва девона нестӣ!**

Тавре дар сураҳои қаблӣ баёни худро ёфт, кофирон пайғамбари Худо (с)-ро сеҳргару фолбин мешумориданд. Иддао доштанд, ки он зоти пок (с) гӯё чанд хабари росту дурӯғро аз чину шайтонҳо шунида, байни мардум нашр (пахн) месозад. Ин гумроҳон боре андеша намекарданд, ки кадом девона ё фолбин ин қадар панду ҳикмат ва андарзи бебаҳо гуфта метавонад. Аллоҳ таъоло ба ҳабибаш (с) мефармояд, ки ту ба мардум аз Қуръон панд бидеҳу насиҳат бикун. Зеро Аллоҳ таъоло бо фазлу карамаш барои ту пайғамбариро додааст. Ту коҳин нестӣ, маълумотҳои ғайбро ба мардум фақат бо изн ва амри Парвардигорат хабар медиҳӣ! Ҳамчунин девона ҳам нестӣ, чуноне ки мушрикони бадбахт мешуморанд! Ту як фарди солим ҳастӣ. Ҳабибу расули Аллоҳӣ ва ваҳйи илоҳиро бо амри Ё ба мардум мерасонӣ! Он ваҳйҳо ҳама пур аз панду ҳикмат ва андарзанд. Онҳо чароғи равшанкунандаи роҳи ҳидоят роҳи саодатмандии инсонҳоянд. Ҳамаи ин аз сӯи Аллоҳ барои ту як фазлу карам ва иноят аст. Пас, вазифаи муқаддасу душвори худро бо кӯмаки Парвардигорат идома бидеҳ.

أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمُنُونِ ﴿٣٠﴾

**Ам яқулуна шāъирун-н натараббасу биҳи райба-л-
манун.30.**

**30. Оё (мушрикони) мегӯянд, ки шоир асту бар ӯ гардиши
замонаро интизор мекашем?**

Балки (мушрикони) мегӯянд, ки Муҳаммад (с) шоир аст ва интизорӣ мекашанд, ки бо гузашти айём ба монанди дигар шоирон аз дунё мегузараду ӯ (с) ва ҳам суханҳояш аз ёдҳо фаромӯш мешаванд. Ин обрӯву мақому мартабаи ӯ (с) оё муваққатист? Магар сухану каломи Худованд-Он Зоте, ки ҳамеша буду ҳаст ва ҷовидон мемонад, фано дорад? На! Ҳаргиз ин тавр нест! Магар Муҳаммад ибни Абдуллоҳ (с) ваҳйи Ё таъолоро ба бандагонаш намерасонад? Албатта, ҳақ аст ва рост аст, ки Расулуллоҳ (с) ваҳйи илоҳиро ба бандагон мерасонад. Ақидаи мушрикони нодуруст

аст, зеро онҳо намехостанд ҳақро шиносанд. «Ал-манун» яке аз номҳои марғ аст.

قُلْ تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّصِينَ

Қул тараббасу фа инни маъакум-м мина-л-мутааббисин. 31.

31. Бигӯ: «Интизорӣ баред, батаҳқиқ, ман низ бо шумо аз (ҷумлаи) мунтазиронам».

Ӯ таъоло ба ҳабиби Худ (с) мефармояд, ки ба мушрикону амсоли онҳо бигӯ, ки мунтазири мавти ман шавед ва ҳамчунин ман низ, мунтазири ҳалоки шумо хоҳам шуд. Албатта, маълум хоҳад гашт, ки кадом кас комёб асту кӣ навмеду дарзиёнрафта! Ояти карима ҳам ваъид асту ҳамчунин муъҷизае аз муъҷизаҳои қуръонӣ. Зеро, ҳангоме ки Ислои акнун қадамҳои нахустини худро мегузошт, душманони он соҳибқудрат буданд. Андаке нагузашта, ҳақиқати ин муъҷиза баръало зоҳир гашт. Ислои азиз бар душманони худ пирӯз гардида, дар тамоми олам паҳну мунташир шуд.

Акнун ба мунозираи қуръонӣ бо ин мушрикон бо саволҳои дилқубкунанда таваҷҷуҳ кунем.

أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَمُهُمْ بِهَذَا أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ

Ам таъмуруҳум аҳләмуҳум би ҳазза. Ам ҳум қавмун тоғун. 32.

32. Оё онҳо (ба ин ақида) ақлҳояшон мефармояд? Ё онҳо гурӯҳи саркашанд?

Агарчанде ки қабилаи Қурайш худро хирадманд ва ақлу дониши худро аз ҳама боло ҳисобида, фахр мекарда бошанд ҳам, чуноне ки аз ин ояти карима бармеояд, ақли онҳо барои дарки ҳақиқат оқизӣ кард. Ояти карима ба онҳо суолу сарзаниш аст, ки магар ақлашон онҳоро водор месозад, ки ҳақро қабул нақунанду бар Расули Худо (с) тухмат зананд? На! Балки ин корро ба сабаби саркашии худ меқунанд. Боз худро боақлу донишманд ва ҳабиби Худо (с)-ро девона меғоянд.

أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ

Ам яқулуна тақаввалаҳ. Бал-л лā юьминун. 33.

33. Оё мегӯянд (ки): «(Қуръонро) худ бофта аст?». На, балки онҳо имон намеоранд!

Ба ҳамагон маълум аст, ки агар касе сухани каси дигарро бовар накунад ва эътимод надошта бошад, гумонҳо ва тахминҳои эҳтимолии беҳудаду бемавридро бе ягон асос пешниҳод намудан мегирад. Дар ин оят Аллоҳ таъоло гумони нодурусти мушрикони рад намуда, иллати аслии хатояшонро ошкор сохтааст.

Аллоҳ таъоло бо саволи инкорӣ мефармояд, ки оё (мушрикон) мегӯянд, ки Муҳаммад Қуръонро худ бофтааст? На, ҳаргиз чунин нест! Қуръон каломи Аллоҳ таъоло, вале мушрикон аз рӯи кибру ғурур ба он имон намеоранд (бовар надоранд). Пӯшида нест, ки феъли бадро баҳона бисёр аст. Агар ин мушрикон ҳамаи инсонҳои ҳамақидои худро аз рӯи олам якҷоя ҷамъ оранд, ҳар қадар кӯшиш кунанд ҳам, қодир нестанд, ки китобе ба чунин маънову мазмун, мундариҷа, санъати баён, зебӣ ва мантиқ эҷод бикунанд.

Давоми суханро ояти зер барои мулзам сохтани мушрикон идома медиҳад.

فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٣٤﴾

Фа-л яъту би ҳадиџи-м миџлиҳӣ ин кәнӯ содиқин. 34.

34. Пас, агар ростгӯ ҳастанд, пас, бояд сухане, ки монанди ин аст, биёранд.

Чун мушрикон ваҳйи илоҳиро қабул надоранд ва мегӯянд, ки Муҳаммад Қуръонро худаш бофтааст, Аллоҳ таъоло ҷавобан ба онҳо мефармояд, ки модоме чунин ақида доред, агар ростгӯ бошед, шумо ҳам, мисли ӯ инсонед, пас биёред (эҷод кунед) китобе ба мисли он. Зеро ҳар коре, ки инсон анҷом медиҳад, дигар кас ҳам хоҳад, ба саъю кӯшиш онро анҷом медиҳад. Агар шавқу завқ ва ғайрат кунад, ҳатто беҳтару некӯтар анҷом медиҳад. Ин ҷо сухан атрофи лафзу маъно ва калом меравад, зеро дар он ҳангом мардуми араб дар санъати сухан устоду мумтоз буданд. Боре душманони дин барои ҳақ будани даъвоёшон саъйи болиғ (кӯшиши бисёр) ва ҷаҳди фаровон намуда, адиби номдореро, ки дар илми забон ягонаи арабҳо буд, розӣ намуданд, то китобе ба сурати Қуръон эҷод намояд. Барои ӯ манзили қор ва тамоми шароитро муҳайё сохтанд ва муҳлати муйян таъин карданд. Баъд аз гузаштани вақти муайяншуда ба назди адиб омаданд. Чун дари утоқи ӯро кушоданд, диданд, ки ӯ мусалмон гашта, бо шавқу завқ ва ҳавсалаи тамоми ба тиловати Калом раббонӣ машғул аст. Онҳо мулзам монданду комёб нагаштанд.

Хулоса, на инсу на чин, яъне ҳеҷ кас қодир нест сухане чунин ва китобе ба мисли Қуръон ба вучуд биёрад. Ин каломи Худованд аст, на аз аҳли башар! Ояти зер ба даҳриҳо (гурӯҳи материалистон) тааллуқ дорад. Онҳо вучуди Аллоҳро инкор менамоянд. Гӯё онҳоро офаридгори дигаре халқ кардааст.

﴿۝۳۵﴾ أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ

Ам хулиқу мин ғайри шай-ин ам хуму-л холиқун. 35.

35. Оё ба ғайри Офаридгор офарида шуданд? Ё онҳо худ офаридгоранд?

Магар мушрикони даҳриҳо ва умуман онҳое, ки наъузубиллоҳ, худро беҳудо мешуморанд, беҳолиқу беофаридгор ба вучуд омадаанд? Ё онҳо ҳудашонро ҳудашон офаридаанд, ки ба чунин суханони куфр забонашон мегардад ва вучуди Аллоҳ таъолоро инкор мекунанд? Ин суолест, ки шунавандаро водор мекунад, ки сари мавҷудияти худ андеша биронад. Одами оқил ноилоҷ эътироф хоҳад кард, ки ӯ худ аз худ ё худ худро наофаридаву ба дунё наомадааст. Инсонҳоро Офаридгоре халқ кардааст, ки яккаву ягона ва соҳиби тамоми оламҳост.

﴿۝۳۶﴾ أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ

Ам халақу-с-самāvāti ва-л-арз. Бал-л лā йуқинун. 36.

36. Оё осмонҳо ва Заминро офариданд, балки онҳо бовар намекунанд.

Суоли навбатӣ ба сӯи даҳриҳост. Ин суолҳо мисли ҳучум аст ба муқобили ақидаи ботили онҳо. Ҳар як суол зарбаест ба онҳо. Аз ҳар як суол шикасти беҳудоён баръало зоҳир мегардад. Маҳз зикри осмону Замин дар ин оят беҳикмат нест. Замину осмонҳо бо бузургӣ ва аҷоиботи худ аз офаридаҳои баргузида ва бошарофати Аллоҳ таъоло буда, далели раднашавандаи қудрату санъати илоҳӣ ҳастанд. Аз даҳриҳо пурсида мешавад, ки ҳамин Замину осмонҳои ҳанӯз барои инсон то ба охир кашфнагардидаро шумо халқ кардед? Ба яқин бидонед, ки не! Модоме чунин аст, пас чаро ба Офаридгори онҳо, ки Холиқи шумо низ ҳаст, имон намеоред? Баъзеи даҳриён гоҳо зоҳиран меғоянд, ки дунё ва махлуқони онро Худо халқ кардааст, вале аз рӯйи ақида бовар надоранд. Аз ин ҷост, ки даҳриҳо аз мушрикони бадтаранд, зеро онҳо билкул (пурра) вучуди Аллоҳро инкор мекунанд. Дар айнаи ҳол мушрикони мавҷудияти Аллоҳро инкор намекунанд, вале ба ӯ шарик қоил

мешаванд. Аз ин қост, ки ҳар ду аз имон хориҷанд. Шояд дар дилҳои онҳо вучуди Аллоҳ таъоло маъво дорад, лекин онро зоҳир намекунанд. Аммо шартӣ имон ба Аллоҳ ин аст, ки ба дил тасдиқ ва ба забон иқрор гардад. Агар яке аз ин шартҳо дар инсон набошад, имонаш қабул нест, яъне агар имони шахс зоҳир набошад, дар шарият писанд надорад.

أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصِيطُونَ ﴿٣٧﴾

Ам ғиндаҳум хазайну Раббика ам ҳуму-л мусайтирун.37.

37. Оё назди онҳо хазинаҳои Парвардигори туст ё онҳоянд голибшудагон?

Ай Муҳаммад, дидӣ, ки даъвоҳои беҳудаи ин тоифа ботил гашт, яъне маълум шуд, ки онҳо на худро худ офаридаанд ва на Замину осмонро халқ кардаанд. Акнун боз метавонанд даъво кунанд, ки хазинаҳои (неъматҳои беканори) Парвардигори туро аз қабилӣ нубувват, раҳмат, ризқ, саломатӣ, тинҷӣ ва ғайра дар даст доранд? Оё онҳо ин неъматҳоро ба касе хоҳанд медиҳанду нахоҳанд не? Ё худро пирӯзгаштаи олам меҳисобанду дигаронро ба худ итоаткунанда? Онҳо ба кадом қувва бовар доранд?

Ҳучум ба даҳриҳо идома дорад, инак зарбаи навбатӣ:

أَمْ لَهُمْ سُلُمٌ يَنْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾

Ам лаҳум сулламу-й ястамиъуна фӣҳ. Фа-л яйти мустамиъухум би султони-м мубӣн. 38.

38. Оё онҳоро нардбонест, ки бар он боло рафта (чизеро аз фариштагон) мешунаванд? Пас, (агар чунин бошад) бояд, ки шунавандаи онҳо далели зоҳире биёрад.

Ҳар гоҳ Расули Худо (с) ба панд додани онон мепардохт ва мегуфт, ки фиристода шудаам ба сӯи шумо бо мақсади расонидани ваҳӣи илоҳӣ барои рушду ҳидояти шумо ба сӯи худошиносӣ ва наҷоти шумо аз оташи Ҷаҳаннам, онҳо мегуфтанд: «Ту дурӯғ меғӯӣ, ин ҳама бофта ва эҷоди ҳуди туст». Аллоҳ таъоло меғӯяд, ки онҳо ба кадом асос чунин ёва меғӯянд? Магар онҳо нардбоне доранд, ки ба осмон баромада, Расули Аллоҳ набудани Он ҳазрат (с)-ро ва ваҳӣи илоҳӣ набудани Қуръон ва гуфтаҳои ӯ (с)-ро шунидаанд? Агар касе аз онҳо ин хабарҳоро шунида бошад, пас он шунидаҳоро бо далелу бурҳон, чуноне ки Расули Мо (с) бе далелу бурҳону муъҷиза ҳарф наметанад, биёрад!!!

Азбаски Қуръон доимо боақида, фаҳмиши беасос ва ҷоҳилонаи мушрикони Макка мубориза мебурд, мушрикон (наъзубиллоҳ) меғуфтанд, ки фариштагон духтарони Худованданд. Ҳол он ки аз духтарони худ безор буда, онҳоро зинда ба зинда дар гӯр мекарданд. Бо ин амали даҳшатангез ваҳшоният ва ҷаҳолати бемисли худро исбот менамуданд. Ояти зер исботи гуфтаҳо ва кирдори мушрикон аст.

أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمْ الْبَنُونَ ﴿٣٩﴾

Ам лаҳу-л-банātu ва лакуму-л-банун. 39.

39. Оё Аллоҳро духтарон ва шуморо писарон аст?

Тавре дар боло гуфтем, худ мушрикон соҳиби духтар буданро нангу ор медонистанд. Вақте ақлу фаросати инсон то ин ҷост, чӣ ҳақ дорад ба пайғамбари Худо (с) чуну чаро созаду ўро дурўғӯй шуморад ва ваҳйи илоҳиро инкор кунад?

Бо вучуди он, ки мушрикон дар баҳри ҷаҳлу бефаросатӣ фуру рафта, суханҳои аз ҳад беруни куфрона мезаданд, ҳазрати Расулуллоҳ (с) бо ҳалимӣ, нармию меҳрубонӣ онҳоро ба сӯи Аллоҳ даъват менамуданд. Дар даъвати худ аз осонӣ, соддагию фасеҳии дини мубини Ислом ҳарф мезаданд. Он ҳазрат (с) аз шунавандагони худ ҳеҷ тамаъ ва даъво надоштанд. Чунин бузургӣ хоси паёмбарон аст. Интизор мерафт, ки мушрикон дар муқобили муносибати нарм муомилаи хуб дошта бошанд. Аммо баръакс, онон аз асли ҷаҳл фуруд намеомаданд. Билохира ояти зер нозил гашт:

أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَّغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾

Ам тас-алуҳум аҷраъ фа ҳум-м мим маграми-м мушқалун. 40.

40. Оё аз онҳо (дар ивази рисолат) музде савол мекунӣ, пас, онҳо аз тоvon додан гаронбор шудаанд?

Яъне эй Муҳаммад (с), магар ту бар ивази таблиғи худ, ки Худованд туро ба он вазифадор кардааст, аз онҳо ягон музду подош талаб мекунӣ, ки пардохти он бар дӯшашон бисёр гарон омадаасту онро баҳона пеш оварда, даъвати туро қабул надоранд, ё ягон узри дигаре пеш меоранд?

Ояти зер ин мазмунро идома медиҳад:

أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾

Ам ʔиндаҳуму-л-ғайбу фа ҳум яктубун. 41.

41. Оё илми ғайб назди онҳост, пас, онҳо менависанд?

Барои ҳамагон чун рӯзи равшан маълум аст, ки илми ғайб танҳо маълуми Худованд аст. Модоме чунин бошад, пас мушрикони ба чӣ така карда, Расули Худо (с)-ро дурӯғгӯй мешуморанд, ваҳйи илоҳиро қабул надоранд ва худро ҳақ мешуморанд? Магар онҳо назди худ «Лавҳулмаҳфуз»-ро доранд ва дурустиву нодурустии рисолати Муҳаммад (с)-ро навишта, муайян кардаанд? Ё мисли ҳабиби Аллоҳ (с) ба онҳо низ, аз ғайб ваҳй мерасад ва ҳақро барояшон баён месозад? Ҳаргиз чунин нашудааст, онҳо дурӯғгӯю гумроҳонанд. Ояти зер саволи дилқўбкунандаи онҳост.

أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا ۖ فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ ﴿٤١﴾

Ам юрӯдӯна кайдā. Фа-л-лазӯна кафарӯ ҳуму-л-макӯдун. 42.

42. Оё макр (бадандешиӣ)-ро мехоҳанд? Пас, мушрикони, дар зарари бадандешии худ гирифторишудагонанд.

Мушрикони зидди Пайамбар (с)-у шариъати ӯ (с) ва умматонаш аз ҳилаву найранг ва роҳу услубҳои гуногун, макру тавтиъаҳо чора меҷӯянд. Вале Аллоҳ таъоло ҳамаи онро мебинад ва зарари онро бо тадриҷ ба сӯи ҳудашон дар суратҳои гуногун мерасонад. Яке аз найрангҳои мушрикони Макка чунин буд. Онҳо дар Дорулнудва (маҷлисгоҳ) машварат оростанд ва иттифоқ карданд, ки ба ҳар роҳе бошад, аз ҷумла бо пешниҳоди зани зеботарин, молу мулк, мақоми сарварӣ, ё ҳар чизи дигар Ҳазрат (с)-ро фирефтаву тобеъи худ созанд, вале комёб нагаштанд. Пас, дар пайи ҳалоки Он зот (с) шуданд, вале бо ин ҳам комёб нашуданд. Дар охир ҳудашон бо азобҳои гуногун яке паси дигар ба ҳалокат расиданд. Албатта, ин барои ҳамагон дарси ибрат аст. Ояти зер бутлони (нодурустии) ақидаи мушриконро баён мекунад:

أَمْ لَهُمْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ ۚ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٢﴾

Ам лаҳум илāхун ғайруллоҳ. Субҳāналлоҳи ʔаммā юшрикун. 43.

43. Оё онҳоро ба ғайри Аллоҳ маъбуде ҳаст? Пок аст Аллоҳ аз он чӣ шарик меоранд.

Магар мушрикони ба ҷуз Худованди холиқу розиқ маъбудии дигаре доранд, ки ба ҳангоми тангдӣ ва мушкилӣ ба ӯ паноҳ баранд? Аз он ёрӣ ҷуста, дафъи балову азоб хоҳанд? Агар дар

чунин фикр бошанд, ақидаи онҳо беасос аст, зеро Аллоҳ яктост, мислу монанд надорад. Ба ҷуз Ӯ холиқи дигаре нест ва чизе ё касе ба ғайри Ӯ қодир нест, ки рафъи офату ранҷ намояд. Аллоҳ таъоло аз шарик пок аст! Ҳамаи ин ҷоҳилӣ (нодонӣ) аз он сабаб аст, ки дилҳояшонро пардаи зулумоти ғафлат, худоношиносӣ, ҳақиқатнопазирӣ пӯшонидааст.

Аз ояти мазкур ду хулоса бармеояд: 1. Шахсоне, ки ба Аллоҳ чизеро шарик дониста, бутпарастӣ мекунамд, шадидан рад мешаванд; 2. Аллоҳ таъоло худро аз он ҷӣ мушрикон дар шаъни Ӯ таъоло меғӯянд, пок эълон доштааст.

وَإِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَّرْكُومٌ ﴿٤٤﴾

Ва иӣ ярав кисфа-м мина-с-самъи сақита-ӣ яқулу саҳабу-м маркум. 44.

44. Ва агар бинанд поре аз Осмон фурудояндааст, гӯянд: «Ин абр бар ҳам (болои ҳам) ништа аст».

Шахсоне, ки сираташон дар оятҳои 12 ё 14-и қаблӣ гузашт ва амсоли онҳо то дараҷае гумроҳанд, ки агар рафту болои сарашон барои азобу ҳалокати онҳо пораи осмон фуру биояд ҳам, аз ин рафтори ҷоҳилонашон наемонанд. Балки бо кибру ғурур ва бо масхара меғӯянд, ки ин абри боронрез болои мо қабат-қабат хобидааст ва он намеафтад ва ҳалоккунандаи мо нест. Чуноне ки дар замонҳои қадим ворисони Одро чунин ҳолат рух дода буд, дар осмон абри азоб пайдо гардид, ҳатто андаке монда буд, ки боло бар сари онҳо фуруд ояд. Он беҳабарон гуфтанд: «Ин абрест боронрезанда барои таъмини ризқу рӯзии мо!». Локин ғайри чашмдошти онҳо азоб омад. Онҳо ҳалок шуданд.

Дар замони Расули Худо (с) низ, мушрикон ба нозил гардидани азоби илоҳӣ бовар надоштанд. Чун фиристодаи Аллоҳ онҳоро даъват мекард, ки аз бадбинӣ ва нотавонбинии худ мегуфтанд: «Ҷӣ агар мо ба гуфтаи ту амал накунем, поре аз осмон шикаста, бар сари мо меафтад?». Аҷаб ҷавобҳои куфронае доштанд мушрикон.

Хулоса, аз замонҳои пеш то ҳол як иддаи мардум ҳастанд, ки ба ҳақиқат тан намедиханд ва ба ҳеҷ васила имон нахоҳанд овард. Модоме ки чунин бошад, пас расулони Аллоҳ ба онҳо ҷӣ гуна муомила намоянд? Ояти зер посухи ин савол аст.

فَذَرَهُمْ حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٤٥﴾

**Фа зарҳум ҳаттā юлāқу явмаҳуму-л-лазī фīҳи
юс̣ъақун.45.**

45. Пас, бигзор онҳоро, то он рӯзи худро мулоқот кунанд, ки дар он беҳуш шаванд,

Яъне ай Муҳаммад, мушрикони ва бединҳое, ки ба даъвати ту гӯш намедиханд ва аз раъйи худ ҳеҷ намегарданд, андак ба ҳоли худ бигузор. Ҳар навъ бозие меҳоханд, бикунанд ва чӣ гуфтани доранд, бигӯянд.

Хулоса, эшонро ба тарзе, ки ҳастанд, вогузор. Зуд аст, ки рӯзеро мулоқот шаванд, ки он рӯз, рӯзи азобу даҳшатбор аст, онҳо аз садои пурдаҳшат ва тарс аз ғазаби илоҳӣ аз ақлу ҳуш бегона шаванд. Он вақт ҳеҷ чораву тадбир онҳоро суд накунад.

يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٦﴾

**Явма лā югнī ъанҳум кайдӯҳум шай-ав ва лā ҳум
юн̣сарун.46.**

46. рӯзе, ки макрашон аз онҳо чизро дафъ накунад ва на онҳо мадад карда шаванд.

Шахсоне, ки ҳақиқатро тан намедиханд, чун ба рӯзи қиёмати кубро ё суғро мерасанд, дигар ҳилаву найрангҳое, ки дар дунё пинҳону ошкоро бо шеваю оҳангҳои гуногун мекарданд, нафъашон намебахшад. Ҳама роҳҳои гурез барояшон баста мешаванд ва аз ҳеҷ сӯ барои онҳо кӯмак намерасад. Зеро он ҷо чунин шароит нест. Ҳар чӣ аз макру найранг доранд, дар ин дунё мемонад. Қиёмат ҷойи дигар аст. Он ҷо ба ҷуз ақидаи дурусту амали солеҳ дигар чизе ба кор намеравад, дигар чӣ кор карда метавонанд?

وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ وَلَٰكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾

**Ва инна лил лāзīна зāламӯ ъазāбан̣ дӯна зāлика ва
лāкинна ак̣сараҳум лā яъламун. 47.**

47. Ва батаҳқиқ, барои ононе ки зулм карданд, ғайр аз ин дар дунё азоби дигар аст. Валекин аксари онҳо намедонанд.

Яъне барои кофирону золимони ба ҷуз азоби охират азоби шадиде дар дунё вуҷуд дорад. Ибни Аббос (р) мегӯяд: «Он азоби қабр аст». Муҷоҳид мегӯяд: «Қаҳтии дарозмуддат ҳангоми зиндагӣ дар ин дунё аст». Аҷаб нест мурод аз азоби иловагӣ қатли мушрикони дар ғазои (чанги) Бадр бошад. Валлоҳу аълам. Аммо аксари кофирон аз маънои ин ояти карима беҳабаранд ва нузули азобро ҳоло ҳам, бовар надоранд.

Соҳиби тафсири Ҷалолайн меғӯяд: «Он 12 ояту 14 саволе, ки ба калимаи «Ам» истиҳфом (савол) шуд, ҳамааш барои маломату дилқӯбии кофирону золимон равона шудааст».

Аз ояти 44 то ояти 47, Аллоҳ таъоло оқибати кори кофирону мушрикнро баён намуд.

Идомаи сухани Ҳақ субҳонаҳу таъоло дар оятҳои зер барои тасаллии муъминон нигаронида шуда онҳоро ба сабр ва нусрату (ёри) фатҳ умедвор ва ба саъй доштан ба ибодати Парвардигорашон ҳидоят месозад.

وَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ

Васбир ли ҳукми Раббика фа иннака би аъюнина. Ва саббих би ҳамди Раббика ҳина тақум. 48.

48. Ва то расидани ҳукми Парвардигори худ сабр кун, албатта, ту ба ҳузури чашми Мой. Ва Худои худро ба покӣ ёд кун. Ва вақте ки (ба субҳ) бархезӣ, пайваста ба ситоиши Парвардигори худ бош.

Албатта, барои фарди соҳибақл маълум аст, ки ҳар як амал бо қазову қадар ва иродаи Ӯ таъоло анҷом мегирад. Ӯ таъоло меғӯяд, ки ай Муҳаммад (с), ту дар муқобили тухмат ва истехзои мушрикони сабру таҳаммулро пешаи худ соз, онҳо дар муқобили насиҳатҳо туро коҳин, шоъир, оятҳои Қуръонро сухани бофта хонанд ҳам, сабр намо, мабодо дилсард нашавӣ, ин ҳама иродаи Худост. Ту ҳабиби Мой, дар мадди назари илми Мо қарор дорӣ, туро танҳо нахоҳем гузошт, аз тарафи Мо комилан ҳифзу ҳимоя хоӣ шуд. Аз ин лутфу меҳрубонии Аллоҳ таъоло маълум мегардад, ки ҳазрати Муҳаммад (с) назди Парвардигори худ азизу мукаррам аст. Ҳеҷ инсон чунин мақоми баландро сазовор нагардидааст. Агарчӣ Аллоҳ таъоло ба дигар пайғамбарон сухани далолаткунанда ба мақому мартабаашон гуфта бошад ҳам, аммо ба онҳо бо ибораи “Ту бар ҳузури чашми Мойи” яъне Ту дар мадди назари Мо ҳастӣ муроҷиат накардааст. Дар давоми оят Худованд Ҳабиби худ (с)-ро мефармояд, ки чун ту аз хоб ё маҷлис хезӣ ва ё ба намоз қоим шавӣ, Парвардигоратро ба покӣ ва ситоиш ёд кун. Ояти зерин, иншоаллоҳ, ин маъноро идома медиҳад:

وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَرَ النُّجُومِ

Ва мина-л-лайли фа саббиху ва идбара-н-нуҷум. 49.

**49. Ва Худоро дар қисме аз шаб ва (ҳангоми) ғоиб шудани
ситорагон низ ба покӣ ёд кун.**

Худованд пайваста Расули Худ (с)-ро мефармояд, ки ба камоли сабру итминон, ба тасбеҳу таҳмид ва бо ибодати Аллоҳ машғул бош. Аз хоб бархезӣ, ё ба намоз қиём бикунӣ, ё аз маҷлис бархезӣ, зикри Аллоҳро кун. Шояд мурод аз (ҳангоми) «ситорагони ғоибшуда» намози таҳаҷҷуд бошад. Яъне ба ҳангоми ғайб задани ситорагон Аллоҳро ибодат кун, бо хондани намоз ва тиловати Қуръон, аз ҷумла ду ракаъати намози охири шаб, ки онро намози Бомдод, ё салоти Фаҷр низ гӯянд, машғул бош.

Дар ҳадисе Имом Тирмизӣ аз Абӯҳурайра (р) чунин ривоят карда, ки ҳазрати Расулуллоҳ (с) гуфтаанд: **«Ҳар кӣ дар маҷлисе нишаста, аз ҳар мавзӯи сухан гӯяд ва дар охир ин тасбеҳро бигӯяд, Аллоҳ таъоло гуноҳҳои дар он маҷлис содиршударо афв намояд - «Субҳанакаллоҳумма ва биҳамдика ашҳаду алла илаҳа илла анта астағфирука ва атубу илайка».**

Ривоят омада, ки Расули Худо (с) дар намози шом сураи «Тур»-ро хондаанд. Дар Саҳеҳайн омадааст, Оиша (р) чунин ривоят мекунад: «Расулуллоҳ (с) ба ду ракаъат суннати намози Бомдод нисбат ба дигар суннатҳо аҳамияти ҷиддӣ медоданд». Дар «Саҳеҳ»-и Муслим аз пайғамбарамон (с) ривояте омадааст: **«Ду ракаъат намози Фаҷр беҳтар аст аз дунё ва он ҷӣ дар дунёст».**

Худовандо, ба мо тафвиқи саҳархезӣ ато фармо, дили моро ба ишқат оромгирандаву ба лутфу кароматат умедвор соз. Бор илоҳо, ба мо истиқомат дар шаръ ва сабр дар баробари мушкilotҳо иноят фармо, то битавонем бо суннати паёмбарат мувофиқ зиндагонӣ кунем ва мувофиқ ба суннаташ бимирем. Омин!

Поёни сураи «Тур». Ва лиллаҳил ҳамд.